

Svarsblankett rörande del 1-3 av revidering av Barn och unga i familjehem och HVB

Instruktioner

Denna svarsblankett innehåller tre delar:

1. Plats för uppgifter om den organisation som lämnar synpunkter
2. Skattningsfrågor om utkastet till handbok
3. Plats för fritt skrivna synpunkter om handboken

Om svarsblanketten är skrivskyddad när du öppnar den så spara ner den först och fyll i den därefter.

1) Uppgifter om organisationen som lämnar synpunkter

Namn på kommun/myndighet/organisation

Inspektionen för vård och omsorg, IVO

Namn och telefonnummer till dig som har fyllt i blanketten för organisationens räkning

Marie Randers Jakobsson
Åsa Dalman,
Camilla Oit

Om du har valt att läsa specifika avsnitt/kapitel i handboken, ange gärna vilka

2) Skattningsfrågor om utkastet till handboken

Vi ber er skatta innehållet i det utkast ni har fått ta del av utifrån nedanstående frågor. Sätt en markering i någon av kryssrutorna (som motsvarar en skala) där endast de yttersta svarsalternativen finns angivna: 1= motsvarar inte alls, 6= motsvarar helt.

I vilken grad motsvarar handboken (i de delar som du hittills har tagit del av) era förväntningar på:

- a) *att bidra till att till att socialtjänsten får vägledning vid handläggning av ärenden rörande barn och unga i familjehem, HVB och stödboende?*

- 1 Motsvarar inte alls
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6 Motsvarar helt

Vad kan förbättras i någon av delarna för att omdömet ska bli högre?

Se synpunkterna nedan.

En övergripande synpunkt är att handboken riktas kanske främst till socialnämnderna men även ansvar och uppgifter som tillkommer de statliga ungdomshemmen och enskilda utförare berörs. IVO menar att titeln på handboken inte är helt rättvisande. IVO anser även att ytterligare några bestämmelser som omfattar de enskilda utförarna bör omnämnas i handboken eftersom tillsynsmyndigheten har erfarenhet av att det förekommer att verksamheterna saknar kunskap om dessa (se de mer specificerade synpunkterna nedan från s.5). IVO anser att strukturen och uppbyggnaden av den tidigare handboken är bra och tydlig och att den nya handboken borde följa samma struktur.

Det som i handboken kallas *tillfälliga placeringar* behöver förtydligas. Både definitionsmässigt och vad gäller socialnämndens ansvar. Vad är en ”kortare period”? Hur ska socialnämnden bedöma lämplighet? Det framgår av handboken att socialnämnden placerar ett barn hos en anhörig eller närstående, det är då en åtgärd som nämnden vidtar men vad ska föregå den åtgärden? IVO har i sin tillsyn uppmärksammat socialnämnder som fattat beslut om att tillfälligt placera barn hos en anhörig eller närstående där placeringen pågått i månader utan att någon utredning av det enskilda hemmet skett. Handbokens nuvarande skrivelse är öppen för många tolkningar. På sid 11 i handboken redogörs för samhällsvårdens olika former. Där nämns tillfällig placering som en form, men lagstiftningen anger ingen sådan placeringsform. Vidare anges att socialnämnd kan behöva placera barnet för en kortare period, och att sådana tillfälliga placeringar inte omfattas av reglerna för familjehem eller jourhem. Att använda ordet ”placera” blir missvisande i sammanhanget, då det kan antas att det krävs ett beslut av socialnämnd. Även på sid. 92 används formuleringen att ”barnet placeras tillfälligt”. Begreppet ”tillfällig placering” används även i rubrik på sid. 94. Under rubrik ”Tillfällig vård och fostran” på sid. 92 redogörs för jourhem och tillfällig placering i barnets nätverk. Skrivningen kan ge intryck av att den tidsgräns som anges vad gäller jourplacering även omfattar det som benämns som tillfällig placering.

På flera ställen i boken nämns ”barnets ålder och mognad”, text vad gäller barnets rätt till integritet. Om det går att förtydliga eller i vart fall resonera kring begreppet ålder och mognad, skulle det kunna fungera än bättre som vägledning för socialtjänsten.

På s. 109 finns en rubrik som lyder ”SiS kan besluta om utskrivning”. Rubriken är felaktig då det är socialnämnden som äger beslutet. IVO saknar en skrivelse om att det är SiS som bedömer och beslutar om vård vid låsbar enhet, och därmed även om barnet ska vårdas vid öppen enhet. Det bör förtydligas att sista stycket första meningen avser placeringar enligt LVU. ”Utskrivning kan ske på nämndens begäran eller om nämnden har gett sitt medgivande.”

b) att ha ett relevant innehåll?

- 1 Motsvarar inte alls
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6 Motsvarar helt

Vad kan förbättras i någon av delarna för att omdömet ska bli högre?

Är det exempelvis något avsnitt som behöver förtydligas, finns det något som bör kortas ned, eller saknas något?

I avsnittet "Grundläggande regler och principer" kan det vara lämpligt att se över om de ska vara så många. Vissa avsnitt är överlappande. Dessa kan säkerligen skrivas ihop, under färre rubriker. T.ex. avsnitten om "Kontakt med föräldrar, syskon och andra närstående", "Principerna om kontinuitet, flexibilitet och närhet" samt "Principen om återförening med föräldrarna"

Texten kan också göras mer lättillgänglig, både språkmässigt och omfångsmässigt. Texten kan kortas ner och ha ett tydligare fokus på placerade barns rättigheter samt göras mindre byråkratisk. Avsnittet om Barnkonventionen är i vissa delar svårt att ta till sig, mycket beroende på att mycket fortfarande är okänt om hur den faktiska tillämpningen kommer bli. Det är med nuvarande utformning svårt att se hur avsnittet bidrar till vägledning för socialtjänsten i handläggning av enskilda ärenden. Samma avser stycket om Europakonventionen.

Under del 3 "Placeringsformer", främst placering i HVB samt stödboende, kan texten kortas ner vad gäller bestämmelser som gäller den som bedriver verksamhet i form av HVB och stödboende och istället göra en hänvisning till dessa bestämmelser.

Stycken som inte rör handläggning av enskilda barns ärenden, t ex "Överenskommelser om samarbete" och avsnitten som rör upphandling kan minskas ner/tas bort. Det sker oftast på en annan nivå än där handläggningen av ärendet sker.

c) att vara läsbar - att ha ett tillgängligt språk och format?

- 1 Motsvarar inte alls
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6 Motsvarar helt

Vad kan förbättras i någon av delarna för att omdömet ska bli högre?

Språket är väl byråkratiskt emellanåt, i övrigt lättillgängligt. Det förekommer också upprepningar vid flera tillfällen.

3) Fritt skrivna synpunkter om del 1-3 i handboken

Nedan framgår fler synpunkter.

Tack på förhand!

Mer specificerade synpunkter.

Sidan 12 Särskilda ungdomshem

Eftersom handboken sannolikt i viss mån kommer att användas som ett uppslagsverk och inte alltid läsas i sin helhet kan det, även om det nämns längre fram i boken, vara bra att ange redan här att även barn som är omhändertagna enligt 2 § LVU samt enligt SoL kan vara placerade på särskilda ungdomshem.

Sidan 21 Att avgöra vad som är barnets bästa

Det förs resonemang om barnets bästa ”i främsta rummet”, dvs. en formulering som återfinns i den äldre översättningen av barnkonventionen men inte i den nya. Detta resonemang kan bli förvirrande för läsaren när begreppet inte kvarstår idag. Om begreppet ska stå kvar bör den ändrade lydelsen kommenteras.

Sidan 32 långvarig vård

Det hänvisas till en källa om att 5 år ansetts som lång tid. Denna tid är väldigt lång, finns det verkligen inte stöd för att kortare tider anses långvariga? Övergripande kan det ifrågasättas om uppgiften fyller någon funktion, eller om meningen/stycket kan tas bort. Eftersom det i efterföljande stycke anges att vårdnadsöverflyttning bör övervägas efter tre år. Vilket torde vara det väsentliga i sammanhanget.

Sidan 35ff Socialnämndens övergripande ansvar

Avsnittet kommer lite apart från det som kommer före och efter. Vem är avsnittet skrivet för? Det tycks närmast vända sig till ledningen eller ansvariga för socialtjänsten och inte till de socialtjänsthandläggare som sannolikt i första hand kan förväntas använda sig av handboken. Det kan således övervägas om det ska finnas kvar, och i så fall på denna plats, med nuvarande innehåll.

Sidan 60 Begreppet god vård

Det framgår visserligen av första stycket att socialnämnden ska sörja för att den som genom nämndens försorg tagits emot i ett annat hem än det egna får god vård (6 kap. 1 § SoL). Med hänvisning till att 6 kap 7 § SoL enbart omfattar barn vore det dock önskvärt att även ungas rätt till god vård om möjligt förtydligas.

Sidan 69 Individuell plan

IVO anser att det här borde förtydligas att det räcker att en av huvudmännen gör bedömningen att en plan behöver upprättas för att skyldigheten ska inträda för båda. IVO har i sin tillsyn sett exempel på att en av huvudmännen nekar den andra möten i syfte att upprätta en SIP om inte barnet redan har en insats hos denna huvudman.

Sidan 73 Rätt till relevant information

Det uppges att "Informationen får inte vara till skada för barnet". Var kommer formuleringen ifrån? Det finns risk för att detta kan övertolkas varför en omformulering bör övervägas, - då barn kan ha rätt även till svår information.

Sidan 76 Information om rättigheter

Rätten att få ta del av information och 11 kap. 6 § Sol omnämns här. Det vore en pedagogisk vinst om handboken även tar upp regleringen kring rätt till insyn i journalanteckningar hos enskilda verksamheter samt de regler som gäller om någon nekas att ta del av dessa (7 kap. 4 § SoL).

Sidan s. 79 Barnets rätt till insyn i sin egen personakt

Det vore bra att ange lagrum för undantagssituationen när uppgifter om den enskilde kan omfattas av sekretess mot denne själv. Kanske borde även innehållet nyanseras/utvecklas så att det tydligare framgår att sådan sekretess kan råda.

Sidan 80 När vårdnadshavarna inte är överens

Går det att tydliggöra huvudregeln om den gemensamma beslutanderätten i förhållande till undantaget om frånvaro, sjukdom och annan orsak? Tillsynens erfarenhet är att socialnämnden ibland alltför lättvindigt underlåter att informera om och få samtycke till åtgärder, exempelvis med hänvisning till att en vårdnadshavare är svår att nå.

Sidan 82 Vårdnadshavarens inflytande över vården/ Sidan 83 Vårdnadshavarens roll vid en frivillig placering

I första meningen i avsnittet *Vårdnadshavarens inflytande över vården* anges att "Efter ett beslut om placering för vård enligt SoL eller LVU har vårdnadshavaren kvar den juridiska vårdnaden om barnet". I första stycket i underrubriken *Vårdnadshavarens roll vid en frivillig placering* anges att "Vid frivilliga placeringar påverkas inte den juridiska vårdanden om barnet". Meningen indikerar att något annat gäller vid placeringar enligt LVU och står i motsättning till vad som tidigare angetts.

Sidan 83 Vårdnadshavarens roll vid en LVU-placering

I sista stycket påtalas nämndens möjligheter att vid placeringar enligt LVU, om det finns motsättningar, fokusera på barnets behov och intressen utan kompromisslösningar med vårdnadshavaren. För ökad tydlighet skulle det vara bra att här lägga till att nämnden vid vissa sådana beslut som vårdnadshavaren inte samtycker till, måste fatta särskilda överklagningsbara beslut (41 § LVU). Detta då tillsynen visat att nämnderna återkommande begränsar exempelvis umgänge mellan föräldrar och barn mot föräldrarnas vilja, utan att fatta beslut enligt 14 § LVU

Sidan 85 Rätten att överklaga beslut

Första strecksatsen bör omformuleras så att det framgår att det handlar om "beslut i fråga om" att flytta. Det bör även förtydligas att med det avses både beslut om att flytta men även beslut om att inte flytta den unge från det hem där han eller hon vistas. I övrigt kan det ifrågasättas om bestämmelsen enbart tar sikte på familjehem och HVB (såsom handboken formulerar det) eller om även stödboende ska omnämnas eftersom ungdomar kan vara placerade enligt LVU även på stödboenden.

Tredje strecksatsen bör förtydligas så att det framgår att både ett beslut om fortsatt vård men även ett beslut att vården inte ska fortsätta kan överklagas.

Sidan 89 Placering i familjehem

Här nämns "nätverkshem" utan någon förklaring av vad som avses eller syftet med att dela upp familjehemmen på detta sätt. Behövs begreppet eller kan det bara anges att det handlar om en familj som barnet har tidigare relation till eller liknande? Begreppet återkommer även på s. 94, samtidigt som texten där handlar om tillfällig placering i nätverk, vilket förvillar ytterligare. Begreppet bör alltså definieras på båda ställena. (Det står visserligen om nätverkshem på s. 31, men

en handbok är ju till för att kunna slå upp och läsa endast för tillfället relevanta avsnitt i, varför det inte ändrar synpunkten.)

Sidan 96ff Placering i konsulentstödda familjehem och jourhem

Formuleringarna i avsnittet om konsulentstödda familjehem ger i viss mån en bild av att detta är en annan typ av familjehem. Redan rubriken ger sådana signaler och kunde istället gärna formuleras som "Familjehem som får konsulentstöd". Formuleringar som "Detta gäller alla familjehem, även de som är knutna till och förmedlade av en konsulentverksamhet" kan leda tanken fel. Detsamma gäller formuleringen "Konsulentverksamheternas huvudsakliga funktion i familjehemsvården är att erbjuda hem som med förstärkt...". Viss omformulering, omdisponering och/eller förtydligande bör övervägas.

Sidan 102ff resp. 113ff Placering i HVB resp. Stödboende

Avsnittet om HVB (s. 102) är betydligt mer summariskt än avsnittet om stödboende (s. 113). Innehållet ger ett felaktigt intryck av att det skulle råda större skillnader i fråga om vad som gäller för resp. placeringsform än vad som är fallet.

IVO menar att skrivningarna under de olika avsnitten om respektive placeringsform i så hög utsträckning som möjligt bör korrelera med varandra. Avsnittet om inskrivning på HVB (s. 103) och avsnittet om inskrivning på stödboende (s. 119) skiljer sig dock åt i omfattning och kring hur mycket ur socialtjänstförordningen respektive föreskrifterna som omnämns. Observera även att hänvisningen i avsnittet om stödboende, under den andra underrubriken, felaktigt hänvisar till 3 kap 11 § SoL stället för 3 kap 11 § SoF.

Sidan 107 Dokumentation i HVB/ Sidan 123 Dokumentation i stödboenden

Andra meningen i första stycket är missvisande. I 7 kap 3 § SoL finns inte motsvarande bestämmelser som i 11 kap. 5 och 6 §§ SoL. Däremot anger 7 kap 3 § SoL att bestämmelserna i 11 kap. 5 och 6 §§ SoL i tillämpliga delar gäller även för enskilda verksamheter som står under IVO:s tillsyn.

Sidan 107 Gallring av personuppgifter

I samband med att bestämmelserna om gallring för enskilda verksamheter nämns bör även bestämmelsen i 7 kap. 5 § SoL omnämnas.

Sidan 112 Den statliga tillsynen

Avsnittet om "Den statliga tillsynen" inleds med "IVO har ansvar för tillståndsgivningen" vilket lämpligen kan ändras till "IVO har ansvar för tillståndsprövning". Det bör också övervägas var information om IVO:s tillsyn ska framgå. Dispositionen tycks inte konsekvent. Ett avsnitt ligger efter avsnittet om De särskilda ungdomshemmen. Information om IVO:s tillsyn återkommer sedan efter avsnittet om Stödboenden medan motsvarande information saknas efter avsnittet om HVB.

I stycket om IVO:s tillsyn kan texten nyanseras med uppgift om att tillsynen i huvudsak är riskbaserad, dvs. klargöra att frekvenstillsynen utgör endast en del av IVO:s tillsyn.

Avsnittet om "Nationella HVB-registret" kan lämpligen flyttas ned till efter avsnittet om stödboenden. Det behöver kompletteras med uppgift om att registret även innehåller uppgifter om stödboenden samt anmälningspliktiga verksamheter, dvs. inte endast enskilt bedrivna verksamheter med tillstånd utan även offentligt bedrivna verksamheter. (Ev. kan klargöras att även övriga tillståndspliktiga SoL-verksamheter ingår i samma register.) Registret bör rätteligen kallas omsorgsregistret.

Sidan 115 Socialnämndens bedömning inför placering i stödboende.

Under denna rubrik finns information om att inte bara placeringar enligt SoL utan även enligt LVU, företrädesvis enligt 2 §, kan komma ifråga för stödboende. IVO anser att denna information bör finnas under rubriken *Tänkbara målgrupper för placering i stödboende* på sidan 114.

Sidan 117 Ordningsregler

Motsvarande avsnitt saknas under avsnittet om placeringar på HVB trots att det på HVB är ett krav enligt socialtjänstförordningen att upprätta ordningsregler.

Sidan 119 Bemanning

IVO ser gärna att ett förtydligande görs avseende kompetenskraven för annan personal än den särskilt avdelade. Detta mot bakgrund av att tillsynen erfar att den personal som exempelvis är tillgänglig nattetid inte alltid har erforderlig kompetens för att kunna möta de behov av stöd om målgruppen har, och säkerställa en trygg och säker insats.

Sidan 124 Privatplacering kräver medgivande från socialnämnden

Tillsynen erfar att socialnämnderna hanterar medgivandeutredningar på skilda sätt handläggningsmässigt och ibland känner sig osäkra över förfarandet. En mer utförlig beskrivning rent generellt av handläggningen vore värdefull och mer specifikt är en fråga som ofta lyfts enligt vilket lagrum utredning ska inledas vid begäran om medgivande?